Jaargang 2, nr 4

VOC-KAMER ANTWERPEN VZW
NATIONALESTRAAT 50/32
2000 ANTWERPEN
(0032)32251942
jan.hubert@skynet.be

Jaargang 2, nr 4 10 november 2014

EEN FANTASIEMUNT MET EEN HISTORISCHE VOC- ACHTERGROND

Door A.J. Lansen

Aanleiding

In veiling 316 van de firma Downies Australian Coin Auctions (Melbourne, Australië) die op 18 en 19 februari 2014 plaatsvond, werd onder de rubriek Nederlandsch-Indië onder kavel 2186 een interessant stuk aangeboden. De Engelse beschrijving van dit stuk was als volgt: *"Five Gulden 1720 private issue", 55 x 40 x 9.5 mm with inset circular map ornately fashioned in bronze and issued by the infamous Pieter Erberveld who is best known for his clashes with the VOC and his subsequent execution, VF and the First we have seen*". Taxatie 400 Australische dollars, opbrengst A$ 260, plus 20% opgeld.

Fantasie VOC vijf gulden 1720

Inleiding

De relatie van deze Pieter Erberveld met de VOC was aanleiding om deze "munt" eens nauwkeurig onder de loep te nemen, met in het achterhoofd de moderne VOC vervalsingen met een waarde van o.a. 300 gulden in "bonkvorm", die enkele jaren geleden al in de MUNTkoerier zijn gepubliceerd. Wat direct opvalt, is de typische vorm, een denominatie van 5 gulden, aparte niet herkenbare randversieringen op zowel voor- als keerzijde en de afgebeelde typische leeuwen. De voorzijde suggereert een moderne uitvoering, de keerzijde vertoont VOC elementen.

Het VOC- logo verschijnt voor het eerst in 1644 op de keerzijde van de koperen noodmunten van halve en kwart stuiver. Het zou tot 1726 duren voordat er weer munten, in dit geval duiten, met het VOC- logo in omloop worden gebracht. In 1728 gevolgd door dukatons en vanaf 1876 guldens en drie guldenstukken met het bekende logo. Munten met een waarde van 5 gulden zijn pas in 1826 voor het eerst in Nederland geslagen. Op het papiergeld, dat door de VOC werd uitgegeven, staat de waarde in rijksdaalders en niet in guldens aangegeven.
Bij het natrekken van persoonsgegevens van Pieter Erberveld werd geen antwoord gevonden op de vraag waarom het jaartal 1720 op deze "pseudomunt" voorkomt.

Proloog

Pieter Erberveld was de zoon van een welvarende rijke leerlooier, afkomstig uit Duitsland, die getrouwd was met een Siamese vrouw. Zijn geboortedatum is niet bekend, wel is bekend dat hij op 9 januari 1676 te Batavia gedoopt werd. Hij behoorde tot de grote groep Indo's, zoals de Euro-Aziaten genoemd werden. Hij had goede kontakten met de plaatselijke bevolking. Verondersteld wordt dat hij ook kontakten onderhield met de zonen en familie van Untung Suropati, die zich verzetten tegen de VOC heerschappij op Oost—Java. Pieter had, door het overlijden van zijn vader, zijn bezittingen geërfd waaronder een perceel bij de Jacatraweg. Gouverneur- generaal Zwaardecroon (1667- 1728) bezat twee percelen grond, waartussen het perceel van Erberveld lag. Hij wenste een gedeelte van dit perceel van hem te kopen, wat Erberveld weigerde, ondanks enkele intimiderende acties van de Gouverneur om hem hier toe te dwingen.

Oproep

Heeft u een aardig verhaal, een gezellige anekdote, een weetje of een wetenschappelijk artikel dat zou passen in ons ledenblad dan stuurt u dat toch even op! Misschien kan het gepubliceerd worden.
We danken alvast iedereen die heeft meegewerkt aan dit nummer.

Verantw. uitgever
Jan Hubert

In dit nummer:

EEN FANTASIEMUNT MET EEN HISTORISCHE ACHTERGROND	1
WAAR OF NIET WAAR...	4
HANDELSPRODUCTEN VAN DE VOC	7
ACTIVITEITEN	8
KLOKKE ROELAND	9
O BRASIL !	10
DE UITGERAFELDE SCHOENVETER	12

EEN FANTASIEMUNT (vervolg)

De veroordeling en terechtstelling van Pieter Erberveld

Hendrik Zwaardecroon, schilderij onbekende kunstenaar

De officiële versie luidt dat Erberveld een samenzwering voorbereidde met de Javaanse edelman Raden Kartadria, zodat hij de "Tuan Gusti" of wel de "Grote Heer" van Batavia zou worden en dat Kartadria dan de gebieden rondom de stad onder zijn bestuur zou krijgen. In december 1721 ontving de Gouverneur van de vorst van Banten een rapport, waarin een slaaf melding maakte van een samenzwering tegen de VOC door Erberveld. Het zou de bedoeling zijn om op 31 december 1721 alle blanken in Batavia te vermoorden, zowel mannen, vrouwen en kinderen. Deze aanklacht werd nog versterkt door dat onduidelijk was wie verantWoordelijk was voor twee grote ingrijpende gebeurtenissen die in het afgelopen jaar in Batavia plaatsvonden. I de scheepswerven en een grote explosie in een munitiedepot, gesticht door het afsteken van vuurwerk. Erberveld en Kartadria werden met 12 andere samenzweerders in hechtenis genomen. Bij de gevangenneming in het huis van Erberveld werd Kartadria gedood. Alle gevangene werden gemarteld. Erberveld bekende op de pijnbank. Alle beklaagden werden tijdens een – ongebruikelijke - besloten rechtszitting ter dood veroordeeld ondanks het Ontbreken van harde bewijzen. Aangenomen wordt dat de beschuldigingen tegen hem en de anderen vals waren en de veroordelingen in hoge mate gebaseerd waren op rancuneuze gevoelens door hoog geplaatste VOC dienaren, waaronder Gouverneur-generaal Zwaardecroon. Op 12 april 1722 werd hij samen met de andere medeplichtigen in Batavia in het openbaar geëxecuteerd. Erberveld werd publiekelijk geradbraakt, zijn maag open gesneden en zijn hart levend uitgetrokken met een tang. Daarna werd zijn stoffelijk overschot gevierendeeld en zijn lichaamsdelen op verschillende galgenvelden, buiten de stad, als voer voor de vogels neer gesmeten.

Muurplaquette

De muur om de ruïne van het huis van Erberveld, litho van Josias Cornelis Rappard

Na de terechtstelling van Erberveld werd zijn huis aan de Jacatraweg te Batavia afgebroken en rondom het terrein een muur van enkele meters hoog gebouwd. Aan de straatzijde werd op enkele meters hoog een plaquette aangebracht, waar op een tekst in Nederlands en Javaans/Maleis. Boven de plaquette, op de muur werd een stenen doodskop op een staak geplaatst. De tekst en doodskop dienden als waarschuwing, aan de bevolking om geen verzet te plegen tegen het wettig VOC gezag, aangezien dit grote gevolgen kon hebben.
De tekst op deze plaquette luidt:
UYT EEN VERFOEYELYKE GEDACHTENISSE TEEGEN DEN GESTRAFTEN LANDVERAADER PIETER ERBERVELD SAL NIEMANT VERMOOGEN YTE DEESER PLAATSE TE BOUWEN TIMMEREN MET SELEN OFF PLANTEN NU OF TE TEN EENIGEN DAAGE BATAVIA DEN 14 APRIL Ao : 1722
Daaronder een identieke tekst in Javaans/ Maleis.
Begin maart 1942, vrijwel direct na de inval in Indië, is deze muur met de plaquette door de Japanse bezetter gesloopt. De plaquette is na afloop van de Tweede Wereldoorlog ingemetseld in de muur van de achtertuin van het oude stadhuis in Jakarta.

Nawoord

De datum van terechtstelling van Erberveld, 12 april 1722, wordt in diverse publicaties verwisseld met 22 april 1722. Dit is echter de datum waarop Gouverneur Zwaardecroon publiekelijk 26 Compagniesdienaren, waaronder 11 Europese kwartiermeesters, wegens "groots opgezette morshandel" (corruptie) liet onthoofden.
Zwaardecroon werd in zijn functie zowel verguisd als geacht. Anthonie van Riebeeck stelde hem aan als voogd van zijn zoon. Van Swoll, lid van de Raad van Indië, stelde: "dat Zwaardecroon voor niets terugdeinsde waar het de bevrediging van zijn kwade driften gold". En A. Du Bois, eveneens een hoog geplaatste VOC ambtenaar in zijn directe omgeving, stelde dat hij: "un homme agreable, splendide, intelligent, habile et expeditif" was. Hij trachtte in zijn functie als Gouverneur een einde te maken aan de knoeierijen van zijn VOC ambtenaren en trad streng op tegen de schending van het monopolie van de Compagnie.

Het verwijderen van de muur met de plaquette in 1942 door de Japanse bezetters, had duidelijk als doel het aanwakkeren en voeden van antikoloniale sentimenten tegen de Nederlandse en Indo- gemeenschap. Erberveld werd door de Japanners gezien als een held, die zich verzet had tegen het Nederlandse kolonialisme, dit "monument" was een schandvlek voor de Aziatische bevolking.
Over Erberveld werd in Indonesië een TV serie gemaakt, evenals een film, waarin hij naar voren komt als een rechtvaardige strijder voor de afwerping van het koloniale (lees VOC) juk. Om een goed, evenwichtig, beeld te krijgen van de historische figuur Erberveld, geven de in de referenties aangegeven artikelen van Mayumi Yamamoto en William Bradley Horton interessante aanvullende informatie op dit artikel. Opvallend is wel dat veel auteurs, schrijvers en onderzoekers, in de loop van drie eeuwen veel tegenstrijdige informatie geven over de figuur Erberveld en zijn leefomstandigheden.

Oorspronkelijke plaats van de plaquette aan de Jacatra weg in Jakarta 1930.
Collectie Tropenmuseum

Conclusie

Geen munt, geen penning geen plaquette, wel een interessant fantasiestuk van een onbekende knutselaar ergens in Azië(?). Het is "geen vlees noch vis"! Maar echter wel een leuk object met daaraan verbonden een, vermoedelijk voor vele lezers, onbekend stukje VOC geschiedenis.

Bronnen:

Catalogus Downies Australian Coin Auctions, auction 316 –February 18-19-2014.
Website: Tropenmuseum - Amsterdam.
Wikipedia: Pieter Erberveld en Hendrick Zwaardecroon.
De VOC site: personalia Hendricus Zwaardecroon.
Website: Jakarta Adventure: Monument of Pieter Erberveld.
Website: Kota Museum Horrors: Jakarta, West Java.
Artikel: Indonesia Magazine nummer 77 – april 2004: Mayumi Yamamoto: Spell of the Rebel, Monumental Apprehensions: Japanese Discourses on Pieter Erberveld.
Artikel: Indonesia Magazine nummer 76 – October 2003: Peter Erberveld: The modern Adventure of an eighteenth century Indonesian Hero door William Bradley Horton.

Reacties

Uw gewaardeerde reacties naar aanleiding van dit artikel naar: A.J. Lansen,
tel. 030–6885903 of e-mail ajlansen@caiway. nl of a.j.lansen@hccnet.nl

Nota: Dit artikel uit de Muntkoerier werd gepubliceerd met toestemming van de auteur.

Waar of niet waar .....

door Sus Mees

Nu we dagelijks stikken in onvervalst beeldmateriaal, snakten onze (verre) voorouders naar geschilderde of getekende informatie van het wereldgebeuren. Ze kregen die, maar in hoeverre was ze geloofwaardig?
Drie voorbeelden uit een enorme lange reeks (16e – 17e eeuw)

Frans Hogenberg : *'De inname van Den Briel'* 1572 : Niet waar. (*)

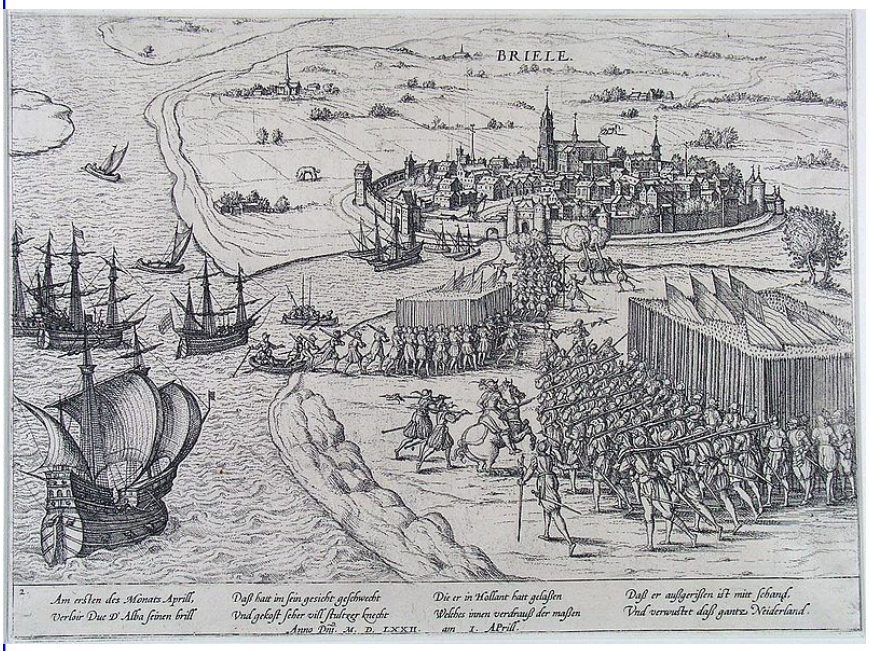

Theodoor de Bry : *" Een Pizarro-soldaat landt , controleert de sterkte van de Inca-vijand en telt de koppen"* :
Dat kon zo maar gebeuren…

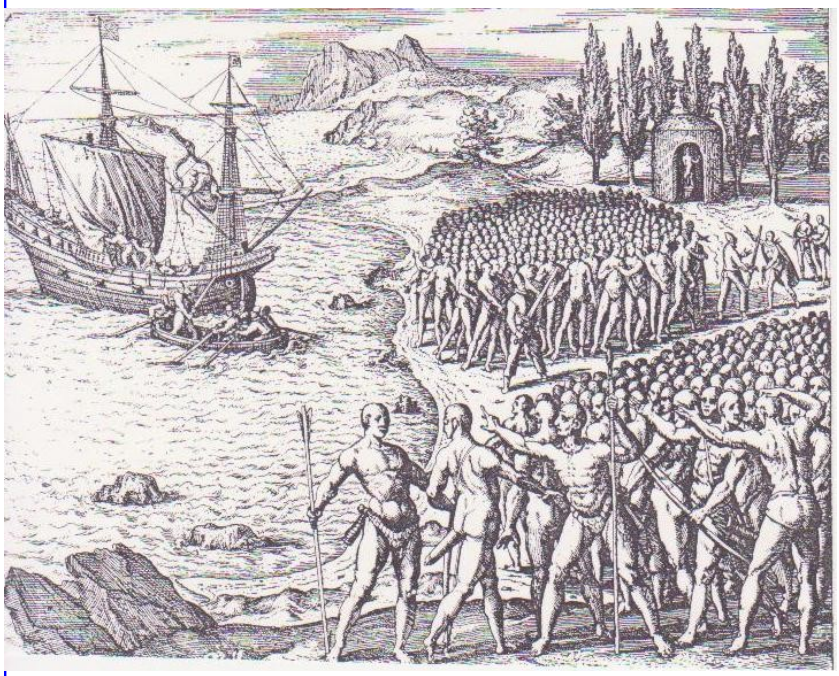

Lieven van Hulzen : *" Interieur van het "Behouden Huys" op Nova - Zembla*
Men weet niet wie het interieur tekende. Het komt niet vóór in de uitgave van Cornelis Claesz. (Overijse 1550- A'dam 1609) van 1598 met de 30 (soms foute) gravures van Baptista van Doetechum (1560-1611) . Waarom niet? In de Duitse vertaling van Hulsius (1598) komt de afbeelding voor, blijkbaar getekend door iemand die door Gerrit de Veer of bemanning was ingelicht.
Vreemd genoeg publiceerde Theodoor de Bry in 1599 de tekening ook in een Duitse uitgave over de Hollandse scheepvaart.
(zie bron B/H).

Wie zich mateloos kon ergeren aan onwaarheid was Jacob van Maerlant (Damma 1235- 1300) '*De vader der Dietsche dichteren algader'*.
Hij koos voor ' ***Nutscap ende Waer' :***

'Wien zo favelen dan vernoyen
Ende onnutte loghene moyen,
Lese hier nutscap ende waer '

"Wie zo schoon genoeg heeft van fabeltjes en wie doodmoe is van nutteloze leugens, die kan hier van nuttige en ware zaken lezen!"
(*) Het is nu zó dat Hogenberg, die de opstand steunde, de sterkte van het Geuzenlegertje schromelijk overdreef om aldus een anti-Spaanse propaganda te helpen. Maar je moet het wéten!

HOGENBERG, Frans: Mechelen 1535 – Keulen 1590.
Stamvader van een familie graveurs en tekenaars was Nicolaas (1500-1539). Hij werkte als drukker in een monumentale stijl voor Margaretha van Parma. Hij stierf vrij jong waardoor zijn zonen Frans en Remigius werden opgeleid door hun stiefvader Hendrik Terbruggen.
Frans tekende, schilderde, graveerde en was zélf ook uitgever. Hij werkte o.a. voor Chr.Plantijn, A. Ortelius en H. Cock. Rond 1568 was hij actief in Engeland.
Hervormd gezind vluchtten beiden broers van Antwerpen naar Keulen, waar Frans met zijn zoon Abraham een cartografische drukkerij oprichtte. Ten huize werd ook gepreekt.
Naast atlassen, satirische beelden en illustraties van oude gezegden tekende hij ook een lange reeks van gebeurtenissen, o.a. De Slag bij Jemmingen (1568), Het Ontzet van Leiden (1574), De Verovering van Mechelen (1580) , Diest (1580) , Kampen (1578) , de executie van Balthasar Gerards (1584), het vertrek van Karel V (1555), de Spaanse Furie (1576), tal van plattegronden van steden. Hagepreken … Niet weg te denken in ons geschiedenisboek!
Zijn zoon Johan (München 1550?- na 1615) graveerde portretten, godsdienstige onderwerpen, dieren en planten.
Broer Remigius (Mechelen 1535- Waar? 1587) werkte niet alleen in Münster maar ook een tijd in Engeland.

BRY, Theodoor, Dirk de : Luik 1527/28 – Frankfort 1598.(foto)
Zuid-Nederlandse goudsmid, drukker, graficus, illustrator en stamvader van een uitgeversfamilie . Hij is vooral bekend door de reeks historische gravures, die hij samen met zijn zonen produceerde. Eén van zijn familieleden was Matheus Merian, later de naam van een bekend toeristisch tijdschrift in Duitsland. De Bry vertoefde ook in Antwerpen, waar hij – als calvinist - in 1585 moest vluchten. Hij verbleef in 1587-88 in Londen, waar hij de Engelse versie van '*de Spieghel der Zeevaert'* van L.J.Waghenaer verzorgde. De firma de Bry publiceerde tussen 1590 en 1634 fantastische verhalen over de Inca's in hun strijd tegen de Spanjaarden.

Waar of niet waar (vervolg)

Het gaat soms over een haast surrealistische sprookjeswereld in beeld , die de Oude Wereld verbaasde. De verbeelding werd vrije loop gelaten en het accent lag vooral op het heidendom en spectaculaire details zoals kannibalisme en mensenoffers. Hij verzekerde echter dat het niet om sprookjes ging en dat hij geen enkele detail zou verzinnen! (Toch zou Atahualpa 5000 vrouwen ter 'beschikking' hebben gehad!) Hij baseerde zich op het werk van Polo de Ondegardo, een Spanjaard die in Peru wat rebelleerde. Belangrijk is wel zijn verslag over het delven van het goud uit de mijnen van Potosi . Denk maar aan de Zilvervloot!In 1598 – 1600 werd ook het werk van Jan Huygen van Linschoten uitgegeven en ook de reisbeschrijving van de Duitse VOC- soldaat Johann Verken in 1612. Deze huurling was uitgevaren in 1607 op de vloot van Pieter Willemsz Verhoeff en keerde na 5 jaar terug met onthullende herinneringen. Piet Hein vertoefde daar waarschijnlijk ook bij.

HULZEN, (HULSIUS) , Lieven van : Gent 1546 – Frankfort 1606.
Veelzijdige 'Strop', notaris, wiiskundige, uitgever, boekhandelaar en schoolmeester.
Hij diende door de dreiging van Farnèse zijn geboortestad te verlaten in 1584 en koos voor Frankenthal in de Pfalz, waar hij aanvankelijk Franse onderwijzer werd. Dat stadje is praktisch door Zuid-Nederlanders gesticht; kende tal van Vlaamse burgemeesters en telde in 1600 al 3000 inwoners (thans 46000).

Via Heidelberg en Neurenberg (1593) verhuisde hij naar Frankfort (1598 - 1602) waar hij uitgever werd van wetenschappelijke werken, woordenboeken (Fr & It) en reisbeschrijvingen o.a. van J.H. van Linschoten en Willem Barentsz in het Duits (1598). Deze uitgave is beroemd omdat hij er in gelukte de fijne, opengewerkte afbeelding van het 'Behouden Huys' te publiceren.
De relatie van Lieven met Th. De Bry is tot stand gekomen door het feit dat zijn zoon Esaias bij hem in de leer ging. Hij huwde de dochter van de Zuid-Nederlandse immigrant; tapijtontwerper en wever in Frankenthal, Evrard van Orley.
Zoon Frederik zette vaders bedrijf voort.

Bron: R.van Roosbroeck; H.Gramberg; H. Blankesteijn-L.Hacquebord, Antwerpen-Frankfort (uitgave F. Berger); Wikipedia; C.J.J.Wiedhaup.

Handelsproducten van de VOC

Peper is een tropische klimplant die veel vocht, schaduw en een hoge temperatuur vraagt. Na de bloei ontwikkelen zich trossen van bessen die eerst groen, daarna rood en tenslotte zwart worden. Voor het verkrijgen van zwarte peper worden de trossen geplukt zodra enige bessen rood beginnen te worden. De trossen worden in de openlucht te drogen gelegd totdat de bessen zwart zijn. Vervolgens worden zij met de handen gewreven om de bessen van de stengel los te maken. Om schimmelen tegen te gaan worden de korrels gerookt. Een volwassen peperplant brengt jaarlijks een paar pond peper op. Voor het verkrijgen van witte peper worden alleen de rijpste rode bessen gebruikt. Deze worden in water geweekt en aan een gistingsproces onderworpen. Na enige dagen barst de huid open en komt de korrel te voorschijn. Vervolgens wordt deze in de zon gedroogd. De voorkeur voor zwarte of witte peper is en was een kwestie van smaak. In de 17e en 18e eeuw was witte peper duurder, omdat de productie meer aandacht vroeg. De VOC richtte zich met name op de zwarte variant.

In de Middeleeuwen was peper in Europa een zeer gewilde en tevens schaarse specerij. Peper kende vele toepassingen, zowel in de keuken als in de geneeskunde. In de 16e eeuw kwam het in ruimere mate voorhanden dankzij de Portugezen. De wens van de Nederlanders deze Indische waren zelf te gaan halen, was, einde 16e eeuw, één van de redenen voor het ontstaan van de VOC. Niet ten onrechte zijn peper en de VOC bijna synoniemen van elkaar. De productiegebieden van peper lagen her en der in Zuid- en Zuidoost-Azië. Belangrijk waren Malabar, praktisch geheel Sumatra en delen van Borneo en Java. Het was voor de VOC onmogelijk dit enorme gebied, met haar lange kustlijnen, te controleren. Een wereldwijd monopolie op de peperhandel zat er voor de VOC dan ook niet in. Alhoewel zij de voornaamste aanbieder was, moest zij met name in de Engelse East India Company een geduchte concurrent erkennen. In het begin van de 17e eeuw probeerde de VOC het grootste gedeelte van haar peper uit Bantam te betrekken. Door de grote concurrentie en de tegenwerking van de plaatselijke overheid kwam hier weinig van terecht. Eerst na 1680 kreeg de VOC, als gevolg van een militaire interventie, de peperproductie van Bantam in handen. De vorst van Bantam werd nu gedwongen alle peper tegen een vastgestelde prijs aan de VOC te leveren. Soortgelijke verdragen tot exclusieve leverantie bestonden ook in de gewesten Palembang, Malabar, Djambi en Bandjarmasin.

De peperkorrels namen in de 17e eeuw gemiddeld bijna één derde van de totale veilingopbrengsten in de Republiek voor hun rekening. In de 18e eeuw daalde dit tot ruim 10%. Met een jaarlijkse aanvoer van 3 tot 9 miljoen pond importeerde de VOC meer dan de helft van de Europese peperconsumptie. Door de grote aanvoer en de relatief lage prijs werd peper in Europa een algemeen gebruiksgoed. De peper werd ingekocht in Azië voor zo'n 10 tot 12 cent per pond en verkocht in Europa voor 30 tot 60 cent.

Bron: http://www.voc-kenniscentrum.nl

.

Activiteiten

Luik, 'La Cité Ardente' of 'Vurige Stede' zoals ze wel eens wordt genoemd was op **19 september** onze bestemming in de reeks van 'Nog te bezoeken Belgische steden'. Deze keer hadden we gekozen voor een andere aanpak, wetende dat Luik vrij groot uitvalt, een zeer heuvelachtige stad en dus onmogelijk op één dag te bezichtigen valt. Daarom bood een comfortabele rondrit per autocar in de voormiddag, onder leiding van een stadsgids, een mooie oplossing.
Vertrekkende uit het centrum aan de place Saint- Lambert, reden we langs alle gekende monumenten van de binnenstad, zoals het Prinsbisschoppelijk paleis, opera met het standbeeld van de componist Grétry naar het immense treinstation ontworpen door architect Calatrava.

Daarna verlaten we de drukke binnenstad die zich opmaakt voor de 'Fête de la Wallonie' om een bezoek te brengen aan de citadel, met een onneembaar uitzicht over heel de stad. Van daar kan men nauwkeurig het ontstaan en de uitbreiding van de stad volgen.
De rustige buitenwijken vormen een groot contrast met de oude stad beneden aan de voet van de citadel. Men waant zich op bepaalde ogenblikken ergens op het platteland met uitzicht op de oude mijnterrils.

Het middagmaal met Luikse specialiteiten gebruiken we in het restaurant van het nieuwe museum Le grand Curtius. Vervolgens een korte stadswandeling langs enkele historische gebouwen (Sint-Bartolomeuskerk met de beroemde romaanse doopvont en de beroemde Van Buerentrappen) naar de kathedraal Saint- Paul. De schatkamer van de hoofdkerk is gezegend met enkele uitzonderlijke collectiestukken die behoren tot het nationale patrimonium, we denken hier aan het Karel de Stoute- reliekschrijn.

Een paar uurtjes vrij om in enkele tavernes bij te praten vooraleer de bus ons weer naar Antwerpen voert. Luik blijft in onze herinnering een bestemming die voor herhaling vatbaar is, we hebben tenslotte maar een klein gedeelte gezien van wat deze stad nog allemaal kan bieden.

Jan Hubert

Een mooie dagtrip op **26 oktober** was **Duinkerke,** met niet minder dan 43 deelnemers. Vroeg op tijd vertrekken is een goed voornemen, maar zelfs deze voorzorg wordt dikwijls doorkruist door onverwachte wendingen. Zoals daar is de eeuwige file. Even leek het erop dat we hopeloos achter op het dagschema raakten, maar alles bijeen viel het nog mee…. het had erger gekund. Onze eerste stop was Bourbourg, een klein stadje even voorbij Duinkerke. De attractie daar is het gerestaureerde laat– romaanse kerkje waar het 'koor van licht' staat opgesteld. Dit kunstwerk van de hand van Sir Anthony Caro, is wat mij betreft zonder de nodige uitleg voor velen heel ondoorzichtig. Door de vlekkeloos Nederlandstalige gids werd het een begrijpelijk geheel, zodat de bezoeker niet met verwilderde blik ontdaan het kerkgebouw verlaat. Naast de kerk herbergt Bourbourg nog een historisch gebouwtje, namelijk de 'oude' gevangenis. Het gebouw was duidelijk niet bedacht op het langdurig onderbrengen van een 20-tal uit het niets opduikende Vlaamse bezoekers, zodat het wat wringen en duwen werd in bepaalde gangen en kamertjes. Voorleer we richting Duinkerke vertrokken, werd voor alle zekerheid de neuzen van de deelnemers geteld zodat niemand in alle eenzaamheid in het strafhokje werd vergeten.

In Duinkerke wachtte ons een goed middagmaal dat de groepsstemming alleen maar verhoogde. Niets is beter om de nodige calorieën kwijt te spelen dan een stevige stadswandeling door Duinkerke onder leiding van een gids, die met een grappig Frans accentje ons in vlot Nederlands door het stadje loodste. Langs de haven, naar het neo- renaissance stadhuis en verder naar de St– Elooiskerk met het graf van wellicht de beroemdste Duinkerkse telg, namelijk de kaper Jean- Bart. We kunnen het de stad niet kwalijk duiden dat ze een hele publiciteit hebben opgebouwd rond deze historische figuur. Overal in de stad kom je wel één of andere verwijzing naar deze 'Franse' zeeheld tegen, die eigenlijk een schabouwelijk Frans sprak, because Vlaamstalig.
We sloten onze dag af met een bezoek aan het havenmuseum. Het museum (blijkbaar uniek in Frankrijk) bevindt zich in een gerestaureerde tabaksloods uit 1850. Het geeft een beeld van de geschiedenis van de haven van Duinkerken, de manier hoe een haven functioneert. Ook de zeeslagen van Jean Bart - kaper in dienst van de Franse koning met een palmares van 386 gekaapte schepen - de visserij op IJsland, de geschiedenis van de scheepswerf en de havengebonden beroepen komen er aan bod. Drie 'drijvende' monumenten liggen bij het museum aangemeerd: de driemaster 'Duchesse', een schoolschip uit 1901, het lichtschip 'Sandettie' en het binnenvaartschip 'Guilde'.

Ook hier kunnen we weer melden dat het een geslaagde dag was.

Jan Hubert

Klokke Roeland en een vergeten Bruggeling in Chili

door Emy Vanderveken

Het nieuws over de fameuze ontdekking van Columbus in 1492 zindert nog na als Magellaan, een Portugees in Spaanse loondienst, in september 1519 met vijf schepen en 265 man vanuit Sanlúcar de Barrameda (Cádiz) Spanje in westelijke richting vertrekt. Het doel is een weg te vinden van de Atlantische naar de Stille Oceaan, om op die manier veiliger de specerij-eilanden te kunnen bereiken. De reis is één grote lijdensweg. Men heeft te maken met scheurbuik, uitputting. voedseltekort, watergebrek, gevechten met inheemsen en zelfs muiterij.
Op 21 oktober 1520 probeert men de zoveelste opening in de Zuid-Amerikaanse oostkust binnen te varen. Zoals gewoonlijk wordt een sloep met enkele zeelui uitgezet om de inham te verkennen, zonder veel hoop. Al is het water aan de ingang bijna 22 km. breed, toch verwacht men dat het weer ergens op hinterland zal eindigen. Vele dagen later komt de boot echter terug met ongelooflijk nieuws. Een van de roeiers heeft een berg beklommen om een beter uitzicht te hebben over de vaarlijn en vandaar heeft hij duidelijk kunnen zien dat aan de andere kant open zee ligt !
Na 38 dagen zal men via deze 600 km. uiterst moeilijke doorvaart uiteindelijk de Stille Oceaan bereiken !
De man die op de berg klom was **een Bruggeling**, die bij Magellaan dienst deed als kanonnier. Zijn ware naam zou **Roeland van Herregote** of **Vergote** zijn geweest. In het Spaans werd dat **Roldán de Argote.**
Niemand bij ons kent deze Vlaming, maar in Chili bleef zijn naam bewaard. Aan de Straat van Magellaan heet een uitgedoofde vulkaan 'Campana de Roldán' (campana : klok – Roldán : Roeland) dus : **Klokke Roeland !** Het zou die berg zijn die Roeland beklom, al bestaat daarover wel twijfel. Maar wat maakt het tenslotte uit, het is de herinnering die telt ! Wie de berg zijn naam heeft gegeven is ook niet met zekerheid geweten, maar waarschijnlijk was het Magellaan zelf. Op een kaart van Battista Agnese uit 1544 staat de Campana de Roldán in elk geval vermeld. Ook Mercator tekende hem in op zijn navigatiekaart 'ad usum navigantium' uit 1569.

Kaart Battista Agnese 1544, 3° van links staat Campana de Roldán

Van Roldán zelf zijn er, voor zover wij weten, geen afbeeldingen bekend. Als men de verhalen mag geloven, was een deel van zijn gezicht door een ontploffing verminkt en hij zal er dus niet erg fotogeniek hebben uitgezien. Op een latere tocht naar de Molukken verdwijnt hij voorgoed uit de geschiedenis, zonder een spoor na te laten. Behalve dan in Chili !
De toen wereldwijde impact van de ontdekking van deze doorvaart zal Magellaan zelf niet meer meemaken. In maart 1521 wordt hij op Mactan (Filippijnen) tijdens een gevecht door het beruchte stamhoofd Lapu Lapu gedood, na een twist over o. a. het eisen van belasting en de hardhandige "bekering" van de inboorlingen. Zonder deze noodlottige gebeurtenis zouden Magellaan en een paar van zijn nog resterende bemanningsleden de eersten zijn geweest, die een gedocumenteerde zeiltocht rond de wereld volbrachten. Nu valt die eer te beurt aan een andere opvarende : **Sebastián de Elcano** !

Na de dood van Magellaan voert deze het bevel over de expeditie en bereikt als eerste Spanjaard de legendarische Molukken, waar hij op het eiland Tidore een klein garnizoen achterlaat als basis voor o. a. de handel in de gegeerde kruidnagels. Met de 'Victoria'- het enige nog overgebleven en intussen totaal versleten schip - keert hij op 6 september 1522, met 18 uitgeputte en graatmagere overlevenden, na drie jaar ontberingen via Kaap de Goede Hoop in Spanje terug. Bij zijn aankomst wordt de Elcano ontvangen door de Spaanse koning Karel I *. Die schenkt hem een wapenschild, waarop een wereldbol is afgebeeld met de spreuk 'Primus circumdedisti me ' (de eerste die rond mij is gevaren).
De Elcano is later opnieuw voor een reis naar de Molukken vertrokken, maar hij stierf onderweg aan de gevolgen van scheurbuik.
Hoe belangrijk de ontdekking van de Straat van Magellaan ook was op gebied van geografische kennis en cartografie, toch zou deze nieuwe zeeweg naar het Oosten uiteindelijk veel te gevaarlijk blijken om voor handelsdoeleinden te worden gebruikt. Door de vele bochten, ondiepten en rotsen was hij zeer moeilijk te bevaren en zeker te verdedigen. Toen ook nog de Engelsen en de Nederlanders achter deze doorgang kwamen, zou zelfs de onzalige omvaart via Kaap Hoorn een betere en meer veilige weg bieden. Na de ontdekking in 1616 van Straat Le Maire verloor de Straat van Magellaan meer en meer aan betekenis.

* *Karel I, bij ons Keizer Karel – in Nederland Karel V.*

Bron : verschillende oude documenten en het boek "De Markanten", Uitgeverij Davidsfonds ISBN 978 90 5826 654 5.

O Brasil !

door Jean-Pierre Massart

Wat volgt heeft geen uitstaans met een recent voetbal WK…
Maar wel met Johan Maurits van Nassau, de West Indische Compagnie, Nederlands Brazilië.

Na de Grote Ontdekkingen (rond 1500), Spanje en Portugal zijnde de toenmalige zee-grootmachten, trad Paus Alexander VI als scheidsrechter op. Met de Overeenkomst van Tordesillas (1494) traceerde hij een denkbeeldige N-Z lijn ten westen van de Azoren. Het territorium ten oosten zou Portugees gebied worden. Brazilië was toen nog niet ontdekt !!! Officieel komt die eer wat later (heden gecontesteerd) toe aan P. Cabral .

HET PRILLE BEGIN : DE WESTINDISCHE COMPAGNIE - WIC

De WIC kende een moeilijke geboorte. Rond 1600 groeide de weerstand van de Engelse en Nederlandse kooplieden (protestanten) tegen de dominantie van de katholieke Iberische machten. Het was reeds rond 1600 dat twee (houten) forten - '***Nassau***' **en** '***Oranje***' - gevestigd waren in de streek van Belém, andere volgden, om een bescheiden handel te drijven met de inboorlingen. Allemaal zeer provisorisch.
Met de geboorte van de WIC werd de Portugese heerschappij bedreigd. In 1602 verscheen de VOC met als doel de handel in 'de Oost', terwijl de WIC een enorm handelsgebied zou bekomen van Afrika's Westkust tot Nieuw Guinea via Zuid Amerika, daarbij de Spaanse overheersing brekend en vooral suiker, hout, goud en zout naar patria aanvoerend, vermits de toegang tot de Spaanse havens verboden was.
Alleen stond het Twaalfjarig Bestand in de weg (1609 - 1621) . Dit belette niet dat talrijke kapers of schepen onder vreemde vlag op avontuur trokken naar het Westen, met variabele resultaten, terwijl de Staten Generaal de ogen dichtknepen.

DE WIC

1621 - Eindelijk : …vijf Kamers …de Heren XIX als bestuurders … maar de centen pas 2 jaar later, met 1 miljoen gulden van de Staten en de VOC o.a. maar geen zoutvervoer en geen artillerie aan boord ! Verboden !
Kapers waren dus de oplossing. Die hadden én kanonnen én soldaten, zodat "… de Negenthien besloten hadden, om de Compagnie ten besten, ende tot afbreuk der Spaingnaerden, in zee te brengen een groot aantal van Schepen…". Men viel de toen belangrijkste koloniale stad ***Salvador*** **of** ***Bahia de Todos Os Santos*** aan, die werd veroverd op 10 mei 1624 door de 6.000 man sterke expeditie van Admiraal ***Willekens (*****en** ***Piet Hein*** erbij). Niet voor lang : ondanks garnizoen en versterking van de verdediging waren de Portugezen een jaar later aldaar weer de bazen ! Het zou duren tot 1630 eer een stuk Brazilië de Nederlanders toebehoorde, wat veel inspanningen en geld kostte en iets later tot een onafwendbaar bankroet leidde, ondanks de grote winsten van de intussen bloeiende slavenhandel.

DE WIC EN 'COMMERCIE'

Samengevat was het heel eenvoudig. Men begon als halve piraten, pardon : kapers ! Theoretisch waren Spaanse schepen het doel, maar een vergissing is gauw gebeurd… De Staten Generaal dekten het geheel. Het jaarlijks konvooi met zilver en goud, de 'zilveren vloot' van ***Piet Hein,*** vanuit de Golf van Mexico met bestemming Spanje was een te mooie prooi om te laten ontsnappen (1628). (Tiens, is *Albert van de supermarkt* een afstammeling ???).

Het succes van de Portugese suikerplantages in Brazilië kon niet anders dan de ogen uitsteken en aangezien het aantal inboorlingen aardig verminderde, ging men eenvoudigweg Afrikanen halen. Om het geheel rendabel te maken, ging men over tot een ***driehoek-dienst*** *:* vanuit Europa (met wat textiel, wapens) naar West Afrika om slaven te 'laden' bestemd voor Brazilië, van waaruit met hout, suiker, koffie weer naar huis.

Na WO II onderhield de toenmalige grootste Belgische rederij een gelijkaardig schema : Antwerpen, Oostkust USA, West Afrika, terug USA en Antwerpen. Bij aanmonstering in het "rattenkot" werd dat "den driehoek" genoemd . Een dubbele driehoek kwam ook wel eens voor en duurde zowat 6 maanden, zonder Antwerpen aan te doen. Gelukkig voor correcte antiracisten kan ik beslist getuigen, dat de enige slaven aan boord de blanke bemanningsleden waren. De ingezette schepen waren jarenlang comfortloze Amerikaanse oorlogsbouw (Victory-schepen), het eten ver van *** en het bier soms afwezig. Met andere woorden : de voorwaarden waren vergelijkbaar met de toestanden van de XVII ° eeuw…!

In 1674 was het liedje van de WIC uit, maar ondertussen was Nederlands Brazilië ten onder gegaan in 1659!

NOVA HOLANDA - DE VEROVERING

Nieuw Holland ! Op 2 maanden tijd overmeesterde de vloot van ***de Lonck*** - ma/apr 1630- ***Pernambuco, Olinda*** en mindere stadjes, daarmee de hand leggend op de rijkste suikerplantages. En men probeerde verder, maar de Portugese gouverneur *Albuquerque* bood een geslaagde weerstand. Alleen Fort Oranje nabij ***Recife*** kreeg mijn aandacht : het bevel voerde aldaar kapitein ***d'Artischau Artiszewski*** . . . what's in a name ?

1631...32...33 Olinda verloren, maar andere plaatsen ingenomen tot aan de ***Rio Grande do Norte.*** Tot 1635 alterneren succes en nederlaag, totdat de Portugezen Pernambuco ernstig bedreigen. Het was tijd voor de WIC om een koloniaal gouverneur te benoemen : Johan Maurits van Nassau- Siegen, na een zeer degelijke militaire loopbaan tijdens de 30-jarige oorlog.

Johan Maurits van Nassau– Siegen

JOHAN MAURITS 'O BRASILEIRO'

Aangekomen in 1637 slaagde Maurits erin op enkele weken tijd, met amper enkele honderden soldaten en gesteund door inboorlingen, het noordoosten stevig in handen te krijgen. Een Blitzkrieg avant la lettre ! De Portugezen hielden de smalle kuststreek in het zuiden van het land. Even snel kwam de economische bloei met de slavenhandel, de suikeroogst (met de bouw van suikermolens, de zogenaamde ***engenhos)***, bijzondere houtuitvoer, enz. Nederlandse kolonisten waren 'Dienaren' (van de WIC, meestal ambtenaren, maar ook predikanten) en 'Vrijburghers' (dikwijls oud-militairen). Jammer genoeg bleef deze 'ingevoerde' blanke protestantse bevolking steeds te beperkt in aantal.

Onverwacht : Maurits trok talrijke Joden aan die een rol zouden spelen in de handel, liet een indrukwekkend paleis bouwen - het '*Vrijhof*' - en ontwikkelde een nieuwe stad : ***Mauritsstad.*** Van paleis en stad blijft niets meer over. De hoofdstad *Recife* was in het Westen voor de WIC, wat *Batavia* in het Oosten betekende voor de VOC. Het einde van deze Gouden Tijd kwam reeds in 1644 : moeilijkheden met de WIC, persoonlijke problemen en uiteindelijk ontslag. Admiraal ***Witte de With*** volgde Maurits op. Ondertussen teruggekeerd in Nederland leefde Maurits een eerder bleek bestaan in *Kleef* en overleed in 1679.

Piet Hein

Enkele jaren waren vreedzaam verlopen omdat de Republiek Portugal steunde tegen de Spaanse ambities. Eens dit voorbij was het gedaan met de vrede met de Portugezen.
Weg de dromen van de lokale bevolking. Einde van de godsdienstvrijheid. Weg kunst en wetenschap. Verdwenen de mecenas aan de basis van de eerste dieren- en plantentuinen in Amerika. Een rijke cartografie bleef lang stilstaan (***Johan Blaeu's*** werk ***'Brasilia qua parte paret Belgis'*** of ***'Historia naturalis Brasiliae'*** zijn er illustraties van**).**

Een te korte tijd van goed bestuur, kunstontplooiing, steden- en wegenbouw was voorbij.
Een volgehouden oorlogje en nederlagen leidden in 1654 tot de capitulatie van de Nederlanders. De WIC kreeg schadevergoeding (63 ton goud !!! trouwens nooit volledig vereffend . . .) en dat was dat ! In 1703 werd het blad gedraaid : Brazilië bleef Portugees !

Feitelijk ontbrak het WIC en koloniaal bestuur steeds aan strategisch denken : Brazilië bleef overdreven afhankelijk van het moederland en de groei van de Europese bevolking bleef te bescheiden.

Bronnen:
- Wikipedia
- Handel met de West, de WIC -Rijksmuseum-
- Cola da Web
- Os Holandeses no Brasil (C. Boxter)
- Os Holandeses no Nordeste (R. da Silva)

De uitgerafelde schoenveter – 3° deel

door Emy Vanderveken

Voor we onze reis in Chili voortzetten, willen we toch nog even in het Argentijnse Ushuaia rondkijken. De stad (in deze uithoek van de wereld is iets met 60/65.000 inwoners een "stad") is uitgegroeid tot het centrum van de toeristenverwerkende industrie, een rol overgenomen van het wat noordelijker gelegen Chileense Punta Arenas, toen de meeste rederijen om financieel- economische redenen Ushuaia als vertrekhaven voor reizen naar Antarctica verkozen. Ushuaia kende op korte tijd een enorm groeitempo. Alleen al tussen de jaren 1960-1990 is de bevolking er zowat verzesvoudigd. Argentijnse belastingvoordelen voor wie 3.200 km. ten zuiden van Buenos Aires wilde gaan wonen zijn daar wellicht niet vreemd aan.
Het is zeker niet de schoonheid van de stad die ons hier houdt. Wat er inderhaast aan huizen en gebouwen werd bijeen gemetseld en getimmerd was nooit toereikend en al is er de laatste jaren meer en meer fatsoenlijke prefab-stijl neergezet, toch ziet men nog steeds een groot aantal armzalige bouwsels. Parallel aan het water - Ushuaia ligt aan het Beagle Kanaal - is het makkelijk wandelen, maar voor de meeste steile dwarsstraten geldt 'wandelniveau intensief' of . . . de stadsbus.

Er is eigenlijk maar één enkele hoofdstraat, waar zich ook de meeste winkels bevinden en men kan er naar hartelust shoppen. Praktisch alle bekende merken outdoorkleding, parfums, sportartikelen, enz. zijn er te koop en de prijzen liggen meestal lager dan bij ons. Populair bij de toeristen zijn kleurrijke anoraks, zoals "de Eskimo's" hier zelf ook dragen (een Indiaans type, gekleed in een anorak met pelscapuchon, is voor toeristen steevast Eskimo). Alomtegenwoordig zijn souvenirwinkels, waar de pinguïn in alle maten en gewichten de favoriet is : in porselein, hout, wol, pluimen, plastic, suiker, enz., allemaal duidelijk gemerkt met "Ushuaia fin del mundo", zoals trouwens alles wat hier wordt verkocht. Ook de post stempelt af met "fin del mundo" en zelfs in E-mailadressen wordt de term gebruikt.
Op een rustig pleintje ontmoeten we een Belg die hier sedert 2008 stoïcijns de altijd waaiende wind en het wispelturige weer trotseert : Adrien de Gerlache. Het monument is 2,6 m. hoog, incl. sokkel en het beeld is een afgietsel van het Antwerpse origineel. De Hasseltse beeldhouwer Jos Carmans is een stadgenoot van Adrien de Gerlache (die werd in 1866 in Hasselt geboren). Op 16 augustus 1897 zeilde de Gerlache met de "Belgica" weg uit Antwerpen en in februari 1898 kwam ook hij in Ushuaia "shoppen", tenminste : hij deed hier voorraad in voor zijn tocht naar Antarctica ! Ushuaia hield er enige bekendheid aan over en is sedertdien niet meer van de wereldkaart weg te poetsen. In het plaatselijke Museo Maritimo in de voormalige gevangenis is een permanente tentoonstelling over hem en de "Belgica" ingericht.

Ushuaia is verrassend druk. Toeristen uit de *drie* windstreken (*drie*, de onderste windstreek - Antarctica - is hier geen leverancier . . .) worden er in groten getale aangevoerd, de meesten belust op avontuur, maar dan wel met behoud van alle comfort ! Natuurlijk zijn er ook meer sportieve typen, zoals de "backpackers" met enorme ransels op hun rug. Onze bewondering gaat uit naar de wat zeldzamere doorbakken globetrotter, die na maanden intensief travellen via de beruchte Carretera Panamericana met zijn beslijkte 4x4 expeditie-camper eindelijk het einde van de wereld heeft bereikt. Zo iemand mag zich pas "wereldreiziger" noemen !
De "autoweg" Panamericana begint in Fairbanks Alaska en loopt, met hier en daar een onderbreking, tot in de staart van Zuid-Amerika. Het plan voor de aanleg van een intercontinentale snelweg ontstond in 1923 tijdens de 5° Internationale Conferentie van Amerikaanse Staten. Uiteindelijk werd het een netwerk van autowegen, dat naar schatting in het totaal zo'n 45/50.000 km. beslaat en met allerlei vertakkingen een 20-tal landen bedient. Wie het van Fairbanks tot Vuurland heeft volgehouden, is maandenlang over duizenden zware kilometers onderweg geweest. Een laatste wegwijzer staat diep in het zuiden van Vuurland, aan de Lapataiabaai.

Het "Instituto Fueguino de Turismo" is zich in Ushuaia terdege van het ondermaats allegaartje in de bouwstijl bewust. Blijkbaar schaamt men er zich zelfs voor, want in een van zijn tijdschriften vraagt het de toeristen geen aandacht te willen schenken aan de urbane chaos "… *die u zonder twijfel zal opvallen. Wij raden u aan uw blik op het landschap te richten, waar u met iedere stap de kans zult hebben een mooie foto te maken"*! Dat is in elk geval niet gelogen en wij volgen deze raad graag op. We hebben nu toch wel genoeg van Ushuaia, dat steeds maar wordt verkocht als "fin del mundo", terwijl het alleen maar "fin de Argentina" is. De wereld houdt hier nog lang niet op !
Een tocht op het Beagle Kanaal, bevaarbaar voor grote schepen, toont ongelooflijke sneeuwtoppen, gletsjers en watervallen van de Chileense 2.500 m. hoge Cordillera Darwin en brengt je naar de eilanden met de honderden robben en vogels.

Er zijn ook ontelbare nationale parken en reservaten met ongerepte natuur, zoals het 630 km² grote Parque Nacional de Tierra del Fuego, met de vele wandelroutes en heldere beken en riviertjes waaruit je zonder gevaar gewoon kan drinken (iets waar je bij ons gegarandeerd de groene sprits van krijgt…).

Verder op Vuurland heeft het verfoeide Chili een marinebasis, met radiostation en vliegveld : Puerto Williams. Al wonen daar maar een 2.500 mensen, deze Chileense gemeente ligt 50 km. meer zuidelijk dan het Argentijnse Ushuaia. En nog eens 35 km. verder heeft Chili *de meest zuidelijke permanent bewoonde gemeenschap ter wereld*: Puerto Toro, al wonen daar slechts een veertigtal mensen.

Dan spreken we nog niet over 16 Chileense kruimels die zelfs nog 180 km. voorbij Kaap Hoorn liggen : de Diego Ramirez Eilanden. De naam is groter dan de vaste grond, want die bedraagt slechts …1 km² ! Ze zijn in principe onbewoond, al verblijven er toch wel een paar lui, want de Chileense Marine heeft daar o. a. een weerstation. Deze eilandjes werden in 1619 "gevonden" door ene Diego Ramirez de Arellano, toen hij in opdracht van Filips III van Spanje de regio afzeilde. Ze golden 156 jaar lang als het meest zuidelijke punt dat ooit door Europeanen werd ontdekt. Tot James Cook in 1775 een heel eind voorbij de Falklands ook nog eilanden tegenkwam : hij noemde ze de South Sandwich Islands, naar de toenmalige baas van de Engelse Admiraliteit : Lord Sandwich. Er wonen hoop en al een twintigtal mensen, op een kleine militaire basis (in 1982 zouden deze eilanden een rol spelen in de Falkland oorlog). En later werden nóg verder zuidelijk o. a. de South Orkneys ontdekt, plus nog een hele boel kleiner grut. Akkoord, die eilanden liggen allemaal buiten onze weg en er zijn ook helemaal geen "steden" als Ushuaia, maar we moesten het toch nog eens even kwijt : "fin del mundo" is een rekbaar begrip !

En zo komen we dan eindelijk bij de beruchte 150 m. hoge kale leisteenrots Kaap Hoorn (55° 28' ZB).
Van "fin del mundo" gesproken : geloof het of niet, maar we zitten hier ong. 2.700 km. zuidelijker dan Kaap de Goede Hoop (34° 21' ZB) !
Toen de bolwangige kapitein Willem Schouten in 1616 samen met Jacob Le Maire op het 360-tons scheepje "Eendracht" een passage zocht naar de Stille Zuidzee, werd hij tussen de twee oceanen met machtige, angstaanjagende golven geconfronteerd. De omvaart in westelijke richting was door stormen en sterke tegenstroming uiterst moeilijk en gevaarlijk. De kaap op het laatste stukje land *"twelck onse president ter eeren des stadts van Hoorn noemde Capo Hoorn"*, moet hem als een nachtmerrie in zijn herinnering zijn bijgebleven.

In de jaren 1920 schreef de kapitein van de viermast bark “PEKING”, een windjammer waarmee hij verschillende keren Kaap Hoorn rondde, in zijn journaal : “er is hier geen normale oceaandeining, die steeds blijft voortrollen. De golven rijzen hier vertikaal op, alsof ze door een onzichtbare kracht worden opgeworpen en vallen op dezelfde plaats weer neer. Kaap Hoorn is een plaats waar de duivel de grootste rotzooi uithaalt die hij maar kan bedenken. De normale wereld houdt hier op” !

wordt vervolgd

Bronnen :

persoonlijke gesprekken
VAB-Magazine oktober 2014
“Vuurland-Kaap Hoorn” Hubert Stadler & Michael Neumann-Adrian ISBN 90 5108 237 1
Foto’s via Wikipedia

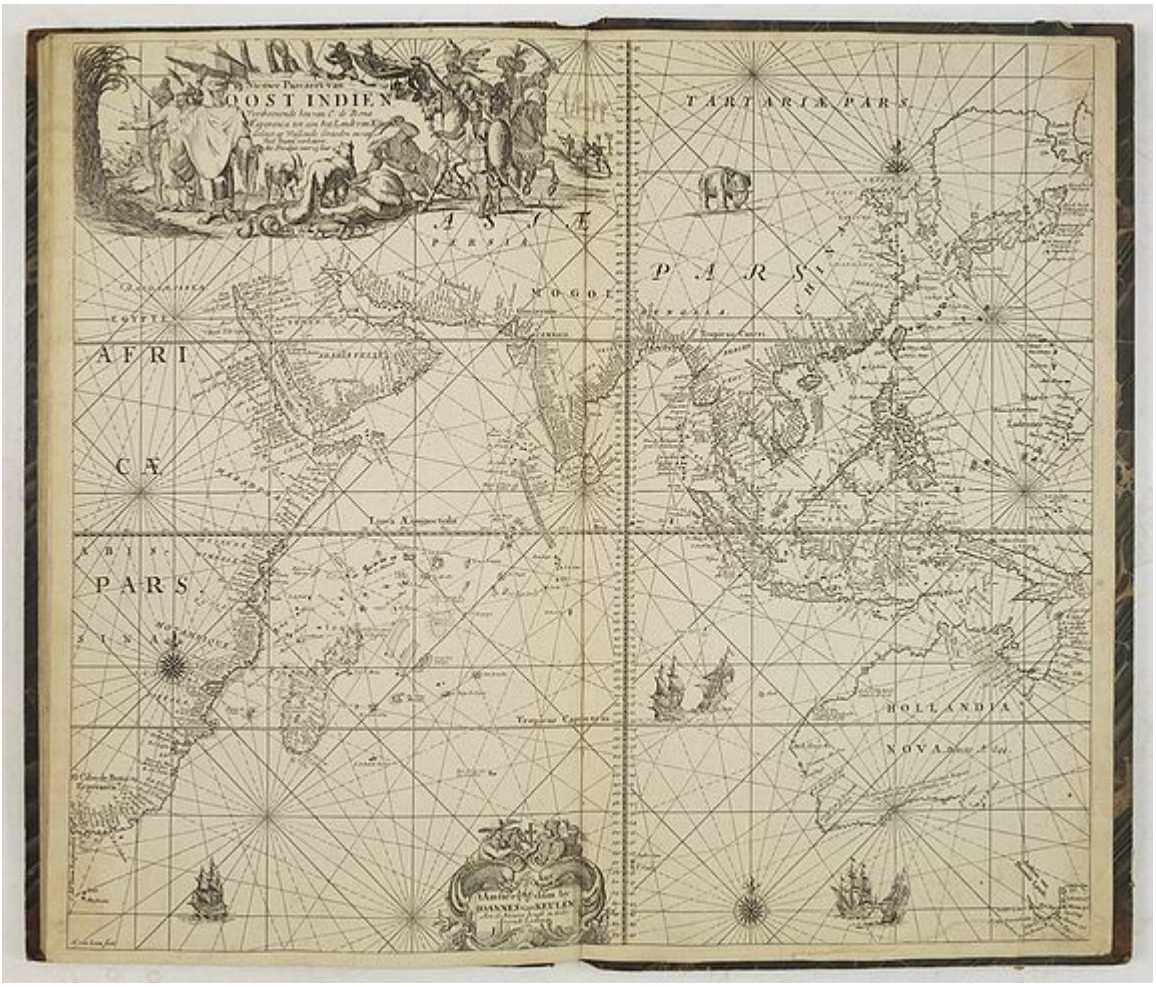

Van Keulen Maritieme VOC- Atlas

Enkele sfeerbeelden uit Duinkerke en Bourbourg